

Hantering och behandling av ferala katter på kliniken

Foto: Erik Hurst

*Lina Gustavsson
Skara 2015*

Kandidatarbete inom djursjukskötare kandidatprogram, 2015:6

Examensarbete i djuromvårdnad, 15 hp

Hantering och behandling av ferala katter på kliniken.

Management and treatment of feral cats in the clinic.

Lina Gustavsson

Handledare: Lise-Lotte Gustafson, institutionen för kliniska vetenskaper

Examinator: Professor Görel Nyman, institutionen för kliniska vetenskaper

Examensarbete i djuromvårdnad

Omfattning: 15hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå G2E

Kurskod: EX0796

Utgivningsort: Skara

Utgivningsår: 2015

Serienamn: Kandidatarbete inom djursjukskötare kandidatprogram

Delnummer i serie: 2015:6

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Herrelösa Katter, Ferala Katter, Förvildade Katter, Svenska TNR-program

Key words: Feral cats, Trap-Neuter-Return, Stray cats, Feral cats in the clinic

Sammanfattning

Runtom i världen finns det utarbetade metoder för att begränsa den ökande populationen av förvildade katter. Studier gjorda över så kallade TNR-projekt (Trap, Neuter, Return) har visat goda resultat på den långvariga effekten av minskad förökning, men också på en förbättrad välfärd för individerna. I USA finns det kliniker som arbetar mycket eller enbart med dessa patienter. Dessa blir finansierade genom statliga bidrag, privatpersoners donationer, samt frivillig arbetskraft. Lämpliga anestesi-preparat har utvärderats till just dessa patienter, och riktlinjer för hantering av icke hanterbara individer finns dokumenterade i flera studier.

I Sverige uppskattas antalet hemlösa katter till cirka 100 000, men problematiken kring dessa individer sköts i stort sett av privatpersoner och katthem. De katter som ingår i TNR-projekt och katter som ska till katthem för senare adoption är de individer som framförallt ses på kliniker. Syftet med klinikbesöket är i stor utsträckning för att kastrera, vaccinera och märka katterna.

Enligt djurskyddslagen ska djur behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande, men hur klinikpersonalens kunskap om förvildade katter påverkar individernas välfärd är svårdefinierat. Syftet med studien var att undersöka hur kunskapen om förvildade katter ser ut på svenska kliniker och djursjukhus, samt att ta reda på om det finns rutiner för förvildade patienter. Fem personer som arbetar som djurhjälsopersonal på olika kliniker och djursjukhus intervjuades. Resultatet av svaren jämfördes med det bakgrundsmaterial som ligger till grund för hela arbetet, och som består av utländsk litteratur och studier i ämnet. Nyckelorden för research bestod av orden; *feral cat*, *stray cat*, *feral kittens*, *TNR-project*, ensamma eller i kombinationer. En klinik valdes ut med särskild tanke på dess specialintresse för hemlösa katter, resterande fyra valdes ut slumpmässigt.

Slutsatsen av studien blev att endast den kliniken med särintresse hade rimliga rutiner, medan de fyra slumpmässigt utvalda klinikerna inte hade rutiner för dessa patienter. Studien är dock för liten för att kunna dra några slutsatser om den generella statusen på svenska kliniker, när det gäller hantering och behandling av förvildade katter.

Summary

There are established methods all around the world to limit the increasing population of feral cats. There are studies called TNR projects (Trap, Neuter, Return) which have shown good results in the long-lasting effect of reduced proliferation. This has also improved the welfare of individuals in the colony. There are clinics in the USA that focus their work mainly or exclusively on those types of patients. These clinics are funded by government grants, private donations and volunteer workers. There are several studies that documents guidelines on how to manage non manageable individuals, and appropriate anaesthetics have been evaluated specifically for feral cats.

There are approximately 100,000 stray cats in Sweden, and it is up to shelters and private people to manage the problem.

Feral cats that receives treatment in a clinic are mainly those who are about to be put up for adoption, or those who are included in TNR projects. In the clinic they often get neutered, vaccinated and marked for identification.

According to the Swedish Animal Welfare Act, all animals should be protected from unnecessary suffering. However, lack of knowledge in clinics of feral cats might have a negative effect on the cats' welfare.

The purpose of this study was to examine the knowledge of feral cats in Swedish clinics and animal hospitals, and to study their routines for feral patients. Five veterinaries and veterinary technicians from different clinics and animal hospitals were interviewed for this study. The results of the interviews were compared with the background material for this study. This consists of foreign literature and studies on the subject. The key words for the research consisted in words like; *feral cat*, *stray cat*, *feral kittens*, *TNR-project*, alone or in combinations. One clinic was selected because of its special interest in stray cats. The remaining four were randomly selected.

The conclusion of the study was that the clinic with a special interest for stray cats had reasonable routines, while the four randomly selected clinics did not have any routines for feral patients.

This study is, however, too small to draw any conclusions about the general status of the Swedish clinics in the management and treatment of feral cats.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	1
1.2 Relevans för djursjukvården.....	1
2. BAKGRUND.....	1
2.1 Begreppsförklaringar	2
2.1.1 Herrelösa/ferala katter.....	2
2.1.2 Kattkoloni	2
2.1.3 Socialisering.....	2
2.2 Problematik med herrelösa katter	3
2.2.1 Velfärd	3
2.2.2 Reproduktion	3
2.2.3 Zoonoser	3
2.2.4 Smittspridning till tamkatter	3
2.3 Metoder för att begränsa herrelösa kattpopulationer	4
2.3.1 Avlivning	4
2.3.2 Trap-Neuter-Return	4
2.4 Den förvildade katten på klinik.....	5
2.4.1 Infångande	6
2.4.2 Personalens säkerhet	6
2.4.3 Anestesi av ferala katter.....	6
2.4.4 vätskebehandling, syrgasbehandling och monitorering.....	7
2.4.5 Avmaskning och vaccinering.....	8
2.4.6 Kastrering.....	8
2.4.7 Återhämtning	8
3. SYFTE	9
3.1. Frågeställning:	9
4. MATERIAL OCH METOD.....	10
4.1 Intervjustudie.....	10
4.1.1 Val av metod.....	10
4.1.2 Urval	10
4.1.3 Bearbetning av data	10
5. RESULTAT	10
5.1 Ferala katter i kliniksammanhang.....	10
5.2 Hantering och behandling av ferala katter	11
5.3 Säkerhet	12
6. RESULTATDISKUSSION.....	12
6.1 Etik.....	12
6.2 Förebyggande åtgärder mot ökning av förvildade kattpopulationer.....	13

6.3 Patient och personalsäkerhet.....	14
6.4 Återhämtning efter kastration	14
6.5 Val av klinik.....	14
7. METOD OCH MATERIALDISKUSSION.....	14
7.1 Val av metod.....	14
7.2 Validitet	15
7.3 Urval	15
7.4 Källkritik.....	15
7.5 Vidare forskning	16
8. KONKLUSION	16
9. TACK	16
10. REFERENSER.....	17
Bilaga 1.....	20

1. INLEDNING

I dagsläget saknas det validerade metoder för att skilja ferala (förvildade) katter från rädda tamkatter efter att de har fångats in och tas in på katthem/klinik. En studie från USA visar att ytterst få organisationer som arbetar med dessa katter har rutiner att kunna kategorisera individerna, för att därmed kunna ta förnuftiga beslut om kattens framtid (Slater *et al.*, 2010). Många katthem i USA sätter därför i system att avliva katter som upplevs förvildade, eftersom miljön i fångenskap med människor kan vara extremt stressande för den ferala katten och dessutom en säkerhetsrisk för personalen på katthem eller klinik. De ferala katter som får en chans att leva bör av den anledningen inte placeras ut i nya hem, utan mer lämpligen ingå i ett så kallat Trap-Neuter-Return projekt (TNR) (Slater *et al.*, 2010).

Trap-Neuter-Return går ut på att fånga in, kastrera och återplacera dessa katter i sin ursprungliga miljö (Slater, 2004). Min uppfattning, efter att ha talat med ett flertal katthem, är att kunskap om hantering av ferala katter hos djurhälsopersonal i Sverige i samband med TNR, avlivning eller annan form av vård på klinik är bristfällig. Därför uppkom idén till detta arbetet.

1.2 Relevans för djursjukvården

Djurskyddslagen säger att djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande (1988:534). Detta är en svår definition när det kommer till hanteringen av icke socialiserade individer, med hänsyn till den extrema stress som en feral katt utsätts för i fångenskap hos människor (Slater *et al.*, 2010). Då tama katter skiljer sig i beteende från ferala, är det av vikt att djurhälsopersonal får utbildning i hur man hanterar och behandlar dessa individer för att undvika extrem stress hos katten, samt upprätthålla säkerheten för personalen (Peterson, 2006; Slater *et al.*, 2006).

En aspekt som Peterson (2006) tar upp i artikeln *Caring for feral cats in the clinic*, är vikten av att som djurhälsopersonal förstå innebörden av samhällsproblemet, och vara insatt i de olika metoderna för att begränsa kattpopulationer. Peterson påpekar också att det förebyggande arbetet med ägare till tama katter eller blivande ägare till ferala katter är viktigt att känna till och kunna förmedla.

I en större studie från Italien ifrågasattes TNR-metodens effektivitet om den inte kombineras med bättre information till kattägare. Forskarna menade att metoden är kontraproduktiv om ägare till tamkatter låter bli att kastrera sina katter, och att man även genom ökad kunskap måste förebygga hemlöshet och förökning (Natoli *et al.*, 2006).

2. BAKGRUND

Ferala katter och den medförande problematiken är ett problem över hela världen, och finns överallt där det finns människor (Robertson, 2008). Eftersom studier av svenska förhållanden saknas går det inte att uppge en säker siffra på antalet hemlösa katter. Uppskattningsvis 100,000 är en siffra som används återkommande (SOU 2011:75).

Problematiken med hemlösa katter är omfattande framförallt ur ett djurskyddsperspektiv, men också ekonomiskt. I ett projekt från länsstyrelsen Västmanlands län (2013), uppges att myndigheters sammanräknade kostnader för hanteringen av hemlösa katter år 2010 låg runt 15 miljoner kronor.

För att komma tillrätta med problemen finns olika metoder. I flera andra länder har flera studier på metoden Trap-Neuter-Return (TNR) genomförts (Levy *et al.*, 2014; Litster, 2014; Robertson, 2008), en metod som beskrivs i bakgrundsmaterialet i denna uppsats.

2.1 Begreppsförklaringar

2.1.1 Herrelösa/ferala katter

När man talar om herrelösa katter är det viktigt att poängtera att det i Sverige med undantag från lodjuret, inte finns några vildkatter (SOU 2011:75). Ferala eller förvildade katter är domesticerade katter som förvildats. Det kan röra sig om katter som fötts i total avsaknad av socialisering från människor, eller så har de avsocialiserats från människor. Ett domesticerat djur är inte kapabelt att sköta sig själv, utan kräver tillsyn i form av mat, vård och omsorg (Slater *et al.*, 2010).

En hemlös katt är inte per definition en feral katt. För de katter som fångas in och placeras ut i nya hem eller på katthem, är det avgörande att kunna identifiera huruvida individen är en feral katt eller en rädd tamkatt. En rädd tamkatt kan troligen återsocialisera med människor under rätt förhållanden, medan den ferala individen sannolikt kommer att förbli rädd och stressad under en lång tid (Slater *et al.*, 2010).

2.1.2 Kattkoloni

Ferala katter kan antingen leva ensamma eller i kolonier. En koloni definieras av minst tre katter som lever tillsammans eller nära varandra (Slater, 2005). Troligtvis har kolonin uppkommit genom att det finns en källa till föda på en plats (Schmidt *et al.*, 2007). Vissa kolonier är helt oberoende av human kontakt, medan andra är kontrollerade av människor (Robertson, 2008). Det har även observerats under genomförda studier att katter har rört sig mellan olika kolonier, eller bytt koloni en eller ett flertal gånger (Levy *et al.*, 2003).

2.1.3 Socialisering

Forskningen är överens om att den mest avgörande socialiseringen mellan katt och människa sker framförallt under kattungens första tolv veckor. En senare hantering kan mycket väl ha positiva resultat, men innebär i regel en mindre vänligt inställd katt. Den tidiga och regelbundna mänskliga hanteringen av kattungar sägs vara avgörande för dess framtida inställning till människor (McCune, 1995).

Det har konstaterats att kattungar som har en människovänlig mamma i regel blir mer vänligt inställda till människor (Bradshaw *et al.*, 1999). En studie visade också att det finns en signifikant skillnad mellan katter vars fäder är vänliga mot människor och katter vars fäder är ovänliga, oavsett hantering och miljö. Detta visar att kattens inställning till människor inte enbart är sammankopplade till miljö och socialisering, utan även är genetiskt betingat (McCune, 1995).

2.2 Problematik med herrelösa katter

2.2.1 Velfärd

Den största delen i problematiken med dessa katter är katternas egen velfärd. Katten är ett domesticerat djur som är beroende av människan för sin överlevnad (Bradshaw *et al.*, 1999). Den typiska herrelösa katten är av naturliga orsaker mager (Robertson 2008). Svält, sjukdomar, köld och olyckor är vanliga öden för den hemlösa katten (Slater, 2004). Åkommor som är relativt lätta att behandla leder inte sällan till döden för dessa individer, på grund av brist på vård och omsorg (Bradshaw *et al.*, 1999).

I en amerikansk studie uppges att 75% av alla kattungar som föds herrelösa dör inom sex månader på grund av trauma som trafikolyckor, hemlösa hundar, vilda djur, köld och brist på föda (Nutter *et al.*, 2004).

2.2.2 Reproduktion

En katthona är normalt könsmogen vid sju till tolv månaders ålder. Hon kan löpa upp till fem gånger om året, men får oftast runt två kullar per år. Medelstorleken på kullar är fem stycken, men det varierar från en till tio kattungar (Nutter *et al.*, 2004). Katter är promiskuösa i sitt beteende, vilket i större kolonier eller i områden där flera kolonier lever, innebär att både honor och hanar parar sig med flera olika partners och på så vis kan producera ett högt antal kullar (Say *et al.*, 2002).

2.2.3 Zoonoser

Enligt Robertson (2008) finns det relativt lite information i litteraturen om hur vanligt zoonoser är, trots att det finns en generell oro över detta i samhället. Överföring av sjukdom från katt till människa varierar mellan länderna, men rabies är den största oron i de länder där den existerar (Robertson, 2008). Eftersom Sverige är rabiesfritt utgör inte zoonoser något större hot (Jordbruksverket, 2013).

2.2.4 Smittspridning till tamkatter

Siffrorna på antal smittade katter med FIV (Felint immunosuppressivt virus) har en stor variation i världen, från 1% i USA och Kanada, till 44% i Japan (Lee *et al.*, 2002).

I USA genomfördes en större studie där 1876 herrelösa katter ingick. Det kunde konstateras att cirka 4% av individerna bar på smittorna FeLV (Feline leukemia virus) och FIV, vilket inte skiljer sig avsevärt från förekomsten av samma sjukdomar bland tamkatter (Lee *et al.*, 2002). Vad man i studien också kunde konstatera, var att signifikant fler hanar än honor bar på smittan, nästan fyra gånger så många, vilket förklarades med att smittan sprids genom till exempel sår. Att intakta hanar i mycket större utsträckning slåss med varandra och därigenom smittats med FIV, har tidigare konstaterats (Lee *et al.*, 2002). Författaren menar därför att förekomsten av FIV minskar signifikant hos hankatter efter kastration, eftersom de då inte slåss med andra katter i samma utsträckning.

2.3 Metoder för att begränsa herrelösa kattpopulationer

2.3.1 Avlivning

”En katt som med skäl kan antas vara övergiven eller förvildad, får avlivas av jakträttshavaren eller av någon som företräder denne. Inom tätbebyggt område krävs dock tillstånd av Polismyndigheten” (2007:1150).

Även herrelösa katter omfattas av den svenska djurskyddslagen och får därför avlivas enbart enligt Statens Jordbruksverk och allmänna råd, det vill säga med narkosmedel eller skjutvapen. Skadade djur eller djur som inte går att fånga in, får i enstaka fall skjutas med kulvapen avsedda för jakt på högst 30 meters avstånd, respektive 30 meter för hagelgevär.

Infångade katter däremot avlivas med kul/hagelgevär på högst två meters avstånd. Personen bakom vapnet ska ha goda kunskaper i hur man avlivar djur. Kattungar under 14 dagar får avlivas genom slag mot bakhuvudet (2007:77).

Att eliminera katter genom att enbart döda dem på plats har inte visat sig vara så effektivt. Ofta fylls kolonin upp igen av andra katter (Scott *et al.*, 2002). Detta beror troligtvis på att man inte har lyckats avliva alla individer. De skyggaste katterna gömmer sig, och fyller snart upp kolonin igen med nya avkommor. Även herrelösa katter från andra kolonier tillkommer då många individer i ursprungskolonin har eliminerats från reviret (Robertsson, 2008). Foley *et al.* menar att en kattkoloni ofta ökar i tillväxt tills en maximal kapacitet uppnås. Den maximala gränsen beror ofta på till exempel tillgång till föda. Om antalet katter i en koloni är låg, tenderar individerna att föröka sig tills denna gräns är uppnådd.

I många länder ifrågasätts dessutom det etiska dilemma i denna metod (Robertsson, 2008). I Italien till exempel infördes en no kill princip 1991, som ger hemlösa hundar och katter rätten att leva och gjorde det olagligt att döda dessa (Natoli *et al.*, 2006).

Att fånga in katterna och avliva på klinik, anses vara ett mer humant sätt än att skjuta dem på plats. Katterna ska då hanteras med minimal stress, sederas och sedan avlivas. Mindre humana sätt att avliva katterna på har rapporterats, inklusive intraperitoneal administration av barbiturater utan att sederas först (Robertson, 2008).

2.3.2 Trap-Neuter-Return

Trap-Neuter-Return (TNR) är en metod som går ut på att fånga in herrelösa katter, kastrera och vaccinera/behandla, för att sedan placera tillbaka dem i samma koloni (Levy *et al.*, 2014). Målet med metoden är att stabilisera antalet katter i en koloni genom att med kastrering begränsa tillväxten, samt att minska antalet invånare i kolonin genom att placera ut tamare katter och kattungar till nya hem. Över tiden minskar då antalet invånare i takt med att katterna av naturliga orsaker dör. Genom att stabilisera en koloni förhindras också att nya individer flyttar in i kolonin. Metoden syftar också till att främja individernas välfärd genom att tillgodose deras behov av mat, vatten, skydd och tillsyn (Litster, 2014).

Omplacering av kattungar

Om kattungar under sju veckor sätts i socialiseringsprogram, finns en god chans att socialisera dem med människor och därmed kunna adoptera ut dem (Slater *et al.*, 2010). Kattungarna bör adopteras i grupp om minst två, om det inte redan finns en eller flera katter i de nya hemmen. Om kattungarna på grund av resursbrist inte kan socialiseras under dessa veckor kan de istället återvända till kolonin (Peterson, 2006).

I Sverige får kattungar enligt lag skiljas från sin mamma tidigast vid 12 veckors ålder (2008:5).

”Ear tipping”

I USA amputeras vanligen spetsen på kattens vänstra öra i samband med kastration och vaccination. Detta är för att senare snabbt kunna se kattens status utan att först fånga in den. Även katter som ska placeras ut i nya hem får sina öronspetsar amputerade, eftersom risken föreligger att katten av olika anledningar återgår till att vara herrelös (Peterson, 2006).

I Sverige är alla operativa ingrepp utan veterinärmedicinska orsaker förbjudet, med vissa undantag. Denna typ av ingrepp innefattas dock inte av undantagen (2013:41).

Stabilisering av kolonier genom TNR

Studier på effektiviteten av metoden har gjorts över hela världen, och programmen har genomförts i många olika former. En studie från Brasilien (Mendes-de-Almeida *et al.*, 2011) som genomfördes mellan 2001-2008 visade till exempel mycket positiva resultat genom att enbart kastrera honorna i en koloni. 2001 omfattades kolonin av 59 individer, och 2008 fanns enbart 17 kvar, alla vuxna katter.

Flera studier från USA, där TNR är en väl utvecklad metod, uppvisar positiva resultat. Ett projekt genomfördes i Florida i ett område om 11,9 km², där uppskattningsvis 54% av samhällets herrelösa katter fångades in och kastrerades. Intaget av katter på djurhemmen i detta område jämfördes sedan efter två år med djurhem i övriga landet. Slutsatsen blev en signifikant minskning av kattintag på djurhem i det utvalda området, jämfört med en stigning i övriga landet (Hughes & Slater, 2002; Levy *et al.*, 2014; Wallace & Levy, 2006).

I Italien, gjordes en större studie som dock inte gav så goda resultat som förväntat. I samband med lagen om att alla hemlösa djur har rätt att leva infördes, startades statligt finansierade kastreringsprogram för att begränsa kattkolonierna. Mellan år 1991 och 2000 genomfördes studien i Roms innerstad, och omfattade 103 kattkolonier. Närapå 8000 katter kastrerades och placerades tillbaka till sina kolonier. Slutsatsen blev att TNR-metoden kunde begränsa antalet hemlösa katter med upp till 32% efter cirka tre år, vilket dock var mindre effektivt än förhoppningarna. De menade att enbart en metod omöjligt kan lösa problemet, eftersom även intakta ägda tamkatter i Italien är ett stort problem som verkar kontraproduktivt mot metoden. Istället föreslogs fler kampanjer för att påverka kattägare (Natoli *et al.*, 2006).

2.4 Den förvildade katten på klinik

Peterson (2006) tar upp vikten av att som djurhjälsopersonal vara förberedd långt innan klinikkens arbete börjar. Denna yrkesgrupp bör ha bra kunskap om förvildade katter, och ska kunna

förmedla skriftlig information till den som ansvarar för katten redan innan infångandet. Dessa instruktioner bör innehålla information om hur katten bör fångas in på ett humant sätt och vilka burar som är lämpliga till detta. En överenskommelse om tillvägagångssätt, finansiering och förberedelser bör ligga till grund för att besöket ska bli så smärtfritt som möjligt.

2.4.1 Infångande

Om många katter ska fångas in, bör fler fällor sättas ut samtidigt. Ju längre perioden av infångandet blir, desto större är risken att katterna lär sig hur de fungerar och undviker dem. Om fällan består av galler, kan den täckas med ett tyg, och tidningspapper eller en filt i botten för att ge katten en tryggare känsla (Hildreth *et al.*, 2010).

Hughes & Slater (2002) beskriver flera olika sätt som användes i en TNR-studie för att fånga in ferala katter. Fällorna sattes ut i områden som var välkända för katterna, men avses för passerande människor. För att maximera möjligheten att fånga så många katter som möjligt sattes många fällor ut, med olika sorters mat i som lockbete. Exempel på lockbete var kattmat på burk, inlagd tonfisk och torrfoder. Olika material såsom tidningspapper och träskivor användes som underlag i fällorna. Fällorna användes i några fall först med mat i utan att vara laddade i några dagar. Sedan laddades fällorna sent på kvällen, och kontrollerade fällorna följande morgon för vidare transport av infångade katter till kliniken.

Nutter *et al.* (2004) undersökte skillnaden i effektivitet mellan att rigga fällor direkt, och att låta katterna acklimatisera sig till fällorna under en tid först. Totalt fångade man in 107 katter i nio olika kolonier. I fem av dessa nio kolonier placerades öppna fällor ut och matade katterna med deras vanliga mat under tre dagar innan fällorna riggades. De olika tillvägagångssätten visade sig vara likvärdiga när det gällde att fånga in katterna, men de menade att acklimatiseringsmetoden var ineffektivare med tanke på den förlängda infångningstiden.

2.4.2 Personalens säkerhet

En feral katt ska aldrig hanteras/undersökas utan att vara under anestesi. Den ska tas in på kliniken i en bur som är lämplig för just dessa katter och bör undvikas att flyttas från en bur/fälla till en annan. Personalen bör vara tränad i att hantera dessa patienter. Vid en eventuell rymning ska inte katten fångas med hjälp av händer eller till exempel en handduk. Förutom att det är stressande för katten, utgör det en säkerhetsrisk mot personalen (Peterson, 2006).

2.4.3 Anestesi av ferala katter

I USA är kliniker som är särskilt utformade för att kunna kastrera ett stort antal herrelösa katter relativt vanligt. Ofta är det volontärer som arbetar, och klinikerna finansieras delvis genom bidrag. Därför har dessa kliniker gemensamt utformat anestesi-protokoll, som ska fungera både effektivt för ferala katter, och dessutom vara billigt (Williams *et al.*, 2002). Herrelösa katter har en okänd sjukdomsbakgrund, är ofta i dåligt skick och är vanligtvis svåra eller omöjliga att undersöka före anestesi. Därför bör ett lämpligt protokoll bestå av farmaka som endast kräver en låg dos och går snabbt att injicera, eftersom katten vid injektion av säkerhetsskal sitter i buren. Önskvärt är även en kort tid mellan administrering och verkan, en adekvat smärtlindring postoperativt samt en snabb återhämtning (Cistola *et al.*, 2002).

På grund av stor risk för kräkningar, bör katten alltid ha tom mage vid anestesi. Kattungar rekommenderas att äta en liten portion cirka två timmar innan administrering av läkemedel, och vuxna katter cirka 4 timmar (Looney *et al.*, 2008).

Administrering av anestesimedel

För att undvika att flytta katten mellan burar, är det lämpligt att ge katten en intramuskulär injektion medan den är kvar i fällan/buren den ankom till kliniken i. Onödig stress minskas genom att täcka över fällan/buren med till exempel en handduk. Sedan ställs fällan på högkant och med hjälp av en avdelare eller en pinne motas katten ner mot botten, och en snabb intramuskulär injektion kan ges mellan gallret på sidan (Peterson 2006).

Utvärderade anestesiprotokoll

TKX är ett protokoll som består av tiletamin-zolazepam, ketamin och xylazine. Tiletamin är ett preparat som är besläktad med ketamin, och måste ges tillsammans med zolazepam. I kombination med ketamin och xylazine sänks dosen, vilket underlättar både administrering och kostnad (Cistola *et al.*, 2002). Protokollet har länge ansetts uppfylla de kriterier som krävs för anestesi av förvildade katter. En utvärdering gjordes i USA mellan 1998-2000 på 7,502 katter. Projektet genomfördes enbart med hjälp av volontärer på en stor klinik där många katter kunde sövas och kastreras samtidigt. Utvärderingen bekräftade att det är ett accepterat sätt att söva dessa patienter på. Dödligheten var låg, trots brist på preoperativa undersökningar och patienternas tillstånd. Tid tills katterna somnade låg runt 3-5 minuter, och hade i snitt en verkningstid på runt 40 minuter. Nackdelarna låg i att en många katter hade svårt att upprätthålla en god saturation, och att återhämtningen var fördröjd (Cistola *et al.*, 2002).

MKB är ett annat protokoll som också har utvärderats på ferala katter, dock i mindre skala. 101 till synes friska och vuxna individer som ingick i två olika TNR-projekt i Florida fångades in och kastrerades. Anestesin bestod i administrering intramuskulärt av: Medetomidin som är en α_2 -adrenoceptor agonist och verkar både sederande och analgetisk. Ketamin ger en dissociativ anestesi, och måste ges i kombination med ett sededativt preparat, i det här fallet medetomidin. Buprenorfin som är en opioid, och som ger en adekvat smärtlindring (Harrison *et al.*, 2011). Slutsatsen drogs att kombinationen MKB fungerar lika bra som TKX. Anestesi var förutsebar, och återhämtningen var snabbare än vid användning av TKX. Nackdelen var den något större dosen som krävdes, vilket dock inte upplevdes som ett problem vid administrering i studien. Kostnadsaspekten togs inte upp i artikeln (Harrison *et al.*, 2011). Elva av de 101 katterna behövde läggas på isoflurangas. Den relativt höga siffran indikerar att gas behöver finnas till hands vid administrering av MKB. Orsaken antas bero på att leveransen till muskeln var otillräcklig, eller att dosen var otillräcklig på grund av individuella skillnader hos individen (Harrison *et al.*, 2011).

2.4.4 Vätskebehandling, syrgasbehandling och monitorering

Herrelösa katter har oftast en okänd sjukdomsbild, men tillstånd som undernäring och dehydrering är möjligt att avgöra utan större undersökningar. Dessa katter löper högre risk att drabbas av komplikationer, som hypotermi eller låg saturation. Extra tillförsel av syrgas och vätska under anestesi kan därför vara behjälpligt redan som profylaktisk åtgärd. Vätskan ska vara uppvärmd för att förhindra hypotermi, och ges rimligen subkutant under nackskinnet när

katten är under anestesi, för att undvika stress (Looney *et al.*, 2008). Även dräktiga honor bör få behandling med cirka 100-150 ml vätska (Peterson 2006).

Övervakning sker framförallt manuellt, med undantag från en rektaltermometer. Kattens respiratoriska frekvens/mönster, färg på slemhinnor och CRT (capillary refill time), samt ögonreflexer och pupillens placering är de viktigaste parametrarna att ta hänsyn till. Dessa parametrar är till stor hjälp för att avgöra narkosens djup och kattens tillstånd (Looney *et al.*, 2008).

2.4.5 Avmaskning och vaccinering

Dessa katter bör avmaskas med ett bredspektrum avmaskningsmedel. En kontroll av externa parasiter som till exempel loppor ska göras och eventuellt behandlas med ett spot on preparat. Kattungar är extra mottagliga för parasiter. Eftersom de kan vara svår-doserade bör extra försiktighet tas vid medicinering, på grund av risken att överdosera (Peterson 2006).

2.4.6 Kastrering

I Sverige är det tillåtet för en legitimerad djursjukskötare att kastrera hankatter, om denne har reell kompetens för ingreppet, har blivit delegerad av en veterinär samt om en veterinär finns tillhands i närheten (Jordbruksverket, u.å). En studie gjord på över 5000 katter visade att ca 2% av alla hankatter var kryptorkida, vilket bör finnas i åtanke eftersom ingreppet på dessa patienter kräver längre tid (Scott *et al.*, 2002), och måste enligt lag utföras av veterinär (jordbruksverket, u.å). Komplikationer efter en honkattskastrering är ofta associerade med ovana kirurger och olämpliga kirurgitekniker (Howe, 2006). Ferala katter bör därför i det idealiska fallet kastreras av vana kirurger (Peterson, 2006).

En utvärdering av ett TNR-program som omfattade över 5000 katter, visade att 36-47% av katthonorna under månaderna mars-april var dräktiga (Scott *et al.*, 2002). Det kan därför vara lämpligt att beräkna längre tid för honkattskastrering under vår och sommarsäsongen. För att slippa stygnborttagning och undvika att katten själv drar bort stygn, bör absorberande suturer användas. Alternativt kan absorberande sutur användas internt och kirurgiskt lim externt (Peterson, 2006).

2.4.7 Återhämtning

Smärtlindring i form av NSAID-preparat (non-steroidal anti-inflammatory drug) bör undvikas till dessa patienter, eftersom risken för akut njursvikt föreligger då katterna kan vara i dåligt skick. En opioid, till exempel Buprenorfin är ett bättre val för smärtkontroll av postoperativ smärta (Peterson, 2006).

Efter operationen ska katten återvända till en ren bur. Buren bör placeras på ett mörkt och tyst avskilt ställe, och täckas med en handduk eller dylikt. En bur som kallas The feral cat den är särskilt utformad för förvildade katter och beskrivs i artikeln caring for the feral cats in the clinic” som idealisk för ändamålet. Buren är mindre än en vanlig och består av hela väggar och tak. Detta för att katten ska känna sig gömd. Dörren på buren går att skjuta uppåt, för att minimera rymningsrisken. Om dessa burar inte finns tillgängliga, kan vanliga transportburar användas, gärna i mindre storlek och med ett tyg över (Peterson, 2006).

Efter cirka två timmar är katten vanligtvis ganska vaken, därför måste extrem försiktighet intas vid till exempel matning för att undvika rymning. Vid fullt medvetande, kan katter skickas vidare till den som ansvarar för katten. Återhämtning bör ske inomhus, till exempel i ett torrt, varmt och stängt garage. Honor som inte måste tillbaka till sina kattungar bör få minst 24-48 timmar för att återhämta sig. Om katterna är för rädda för att äta i fångenskap, är det bättre att släppa ut dem och servera maten ute (Peterson, 2006).

3. SYFTE

Syftet med uppsatsen är att belysa problematiken kring herrelösa katter, vilken roll djursjukskötaren har i denna problematik samt hur kunskapen kring ferala katter ser ut bland djurhälsopersonalen i Sverige.

3.1. Frågeställning:

1. Hur ser kunskapen ut hos djurhälsopersonalen beträffande förvildade katter?
2. Finns det rutiner och hjälpmedel för hanteringen av förvildade katter på svenska djurkliniker, och hur fungerar dessa?
3. Finns det särskilda rutiner kring behandlingen av förvildade katter på djurkliniken?

4. MATERIAL OCH METOD

4.1 Intervjustudie

4.1.1 Val av metod

I den här undersökningen användes en halvstrukturerad intervjumetod. Ett frågeformulär med tre huvudrubriker formulerades; *Feral katter i kliniksammanhang, hantering och behandling, säkerhet*. Frågorna följdes sedan upp med följdfrågor som varierade något beroende på personen som intervjuades och svaren som uppgavs. Grundfrågorna baserades på det beskrivna bakgrundsmaterialet, med syftet att jämföra framkomna svar med vetenskaplig forskning. Samtliga grundfrågor kunde inte besvaras av alla, eftersom rutiner på kliniken eller hos personen själv såg olika ut.

4.1.2 Urval

Fem personer som arbetar som djurhälsopersonal på fem olika kliniker intervjuades. Samtliga kliniker låg i eller nära Sveriges större städer.

En person arbetade på en liten klinik med specialintresse för hemlösa katter och den medförande problematiken, och valdes av den anledningen ut. En person arbetade på en större klinik, och resterande tre arbetade på slumpmässigt utvalda djursjukhus.

Respondenterna själva och deras arbetsplatser är anonyma. Även namn på andra organisationer som klinikerna uppgav att de samarbetade med utelämnades.

4.1.3 Bearbetning av data

Samtalen spelades in och transkriberades direkt efter intervjun. Därefter kategoriserades svaren i tabeller, där liknande svar hamnade i samma spalt. Svaren från en respondent sammanfattades ibland från flera frågor, då svaren ansågs höra ihop.

Detta gjordes för att få en översikt över resultaten och för att därmed lättare kunna använda dem i resultatbeskrivningen samt diskussionen.

I resultatet redovisas mycket förenklade svar, medan diskussionen tar upp mer detaljer i svaren. Resultaten av intervjuerna presenteras utifrån de grundfrågor som ställdes.

5. RESULTAT

5.1 Ferala katter i kliniksammanhang

Kan du uppskatta hur stor patientgruppen är?

En klinik svarade att ferala katter motsvarade 15% av hela kattpatientgruppen på kliniken. Två svarade att de sällan såg ferala katter, och två uppskattade ett genomsnitt på 1-3 katter i veckan.

Vilka är främst era kunder?

En klinik samarbetade med ett antal kattföreningar, privatpersoner samt polisen. Två uppgav att de få katterna som togs in på kliniken var antingen från katthem eller omhändertagna katter från polisen. En klinik samarbetade med en djurförening, och en hade kunder både från katthem, polisen och privatpersoner.

Vad är det vanligaste syftet med ferala kattpatienter på kliniken?

En person svarade att kastrering, id-märkning i båda öronen, vaccination och eventuell parasitbehandling är det vanligaste syftet med klinikbesöket. Avlivning sker nästan enbart på svårt sjuka katter. Två personer uppgav att de ferala katter som de såg var antingen där för behandling av sjukdom eller avlivning. De menade att de sällan såg friska katter som skulle kastreras, vaccineras och id-märkas. Två personer uppgav att avlivning av ferala katter är mer regel än undantag på deras kliniker.

När börjar er involvering i patienten?

En av fem kliniker har rådgivning om infångande och utlåning av fällor. Resterande fyra är involverade först när katten anländer till kliniken.

Vad har ni för åldersrekommendation för kastrering av hemlösa katter?

En person arbetade på en klinik där den officiella rekommendationen var 5-6 månader, men kastrerade hemlösa katter ner till 3 månader. En person var osäker på om klinikens officiella rekommendation eventuellt hade sänkts från tidigare 6 månader. Hens personliga uppfattning var att det går bra att kastrera åtminstone hankatter tidigare, med hänsyn till det stora problemet med hemlösa katter. Tre personer hade 6 månader som rekommendation, varav två förtydligade att katten inte får väga under 2 kg.

Hur skiljer sig planeringen runt ferala patienter jämfört med tamkatter?

En person svarade att mer tid än vanligt avsätts för rådgivning kring ferala patienter innan besöket, hanteringen av katten samt vidare instruktioner till "djurägaren". Resterande fyra gjorde ingen större skillnad på ferala katter och tamkatter. En av de fyra menade att man kanske borde göra det, men att hen inte visste hur det fungerade på sin arbetsplats.

5.2 Hantering och behandling av ferala katter

Hur administreras läkemedel till en feral katt?

En person låter katten sitta kvar i samma bur som den anlände till kliniken i, tippar buren försiktigt och sticker snabbt intramuskulärt genom gallret då katten befinner sig på botten av buren. Två personer uppgav att det lättaste sättet att administrera lugnande var att spruta läkemedlet i munnen på katten när den fräste, och att det därefter var möjligt att ta ur katten ur transportburen för behandling, och en eventuell injektion av mer sederande. En person uppgav att de på kliniken brukar välta över katten från transportburen till en klämbur, och injicerade därefter lugnande medel. En person menade att det oftast var möjligt att paketera in katten i en handduk och sedan injicera, i vissa svåra fall användes klämbur.

Vad använder ni för preparat till ferala katter?

En klinik använde licenspreparatet Zoletil®, blandat med Domitor® och Butador® till ferala katter. Resterande fyra kliniker gjorde ingen skillnad på preparat till ferala katter eller tamkatter, men en klinik uppgav att de ger en högre dos till ferala individer för att slippa sticka två gånger.

Vilka suturer används på ferala honkatter vid kastration?

En person svarade att snittet på hemlösa katter var extremt litet, max 1,5 cm. Det kunde sedan sys med intrakutan tråd internt och endast ett biologiskt nedbrytbart plåster externt.

En person uppgav att det var upp till veterinären men att stålsuturer ofta användes på hemlösa katter för att det lättare skulle gå att se i efterhand att katten var kastrerad. Tre personer svarade att intrakutan tråd användes på alla katter, även tamkatter.

Hur ser återhämtningen ut för ferala katter efter kastration?

En person svarade att kastrationssåret var så litet att det inte behövdes ta någon särskild hänsyn på grund av det, men att de ändå behöll katterna på kliniken ett dygn efter operation för att allt läkemedel skulle gå ur kroppen.

Resterande fyra menade att återhämtningen av förvildade katter inte skiljde sig från tamkatter. En av de fyra trodde att dessa patienter eventuellt mår sämre i sin återhämtning på grund av den preoperativa stressen. En annan menade att reglerna kan behöva tummas på med hänsyn till katthemmens resurser. Fyra uppgav att katterna fick Metacam® på maten som smärtlindring. Den sista uppgav inte vad hen gav för smärtlindring.

5.3 Säkerhet

Har din klinik någon särskild policy när det gäller ferala katters och personalens säkerhet?

En person menade att personalen är vana och tränade på att hantera och behandla förvildade katter. Hen uppgav också att rutinerna för sedering i buren fungerade bra och därför behövde de sällan hantera vakna förvildade katter utanför buren. Om de rymde från buren så placerades buren på golvet i ett hörn, tills katten självmant sökte sig dit.

Resterande svarade att det inte fanns några särskilda rutiner, utan att var och en gör sin egen riskbedömning. De uttryckte också att personalen generellt inte ska utsätta sig för fara, oavsett om djuret är tamt eller förvildat. Vid rymning uppgav en av dessa fyra att hen varit med om att snara använts förr för att fånga katten, men att hen aldrig gjort det själv och troligen inte skulle göra det. Två var osäkra på hur de skulle hantera en rymning eftersom de aldrig vart med om det. En menade att en håv går bra att fånga katten med.

6. RESULTATDISKUSSION

6.1 Etik

Vuxna förvildade katter i TNR-program släpps tillbaka till kolonin, då man anser att det är svårt för de katterna att socialisera/återsocialisera med människor. Endast kattungar och mindre skygga katter placeras ut i nya hem (Litster, 2014). I Sverige menar TNR-förespråkare att länsstyrelsen är motvilligt inställd till metoden (Göteborgs katthjälp, 2015). I statens jord-

bruksverks föreskrifter och allmänna råd om hållning av hund och katt (SJVFS, 2008:5) upp-
ges att djuren bör vara hanterbara och inte bo på ett ställe där man själv inte bor. Det kan vara
därför katthemmen upplever att deras enda två alternativ är att avliva friska individer eller
placera ut även vuxna förvildade katter i nya hem. Här blir det, att döma av svarsresultatet i
intervjustudien, en konflikt mellan djurets välfärd och individens rätt att leva. Bland de fem
personerna som intervjuades, uttryckte alla etiska betänkligheter runt ämnet. Min uppfattning
grundad på bakgrundsmaterialet och intervju svaren är ett tydligt samband mellan kunskap i
ämnet och etik. De fyra intervjuade personerna som arbetade på större klinik/djursjukhus hade
låg kunskap om ämnet och antydde att en förvildad katt i fångenskap inte var förenligt med
djurskyddslagen, och att avlivning därför var ett bättre alternativ än kastrering. Den personen
som arbetade på en mindre klinik, hanterade flest förvildade katter och var mest insatt i äm-
net. Hen upplevde däremot inte att katterna utsattes för en så extrem stress så länge rutinerna
för förvildade katter följdes, och att avlivning därför inte kan rättfärdigas. Ett exempel på en
rutin på den kliniken är att katten sitter i sin förhållandevis mörka stängda bur ända tills den
somnar efter en snabb injektion. En studie som genomfördes på ett holländskt djurhem, kunde
visa att nyanlända katter som fick en låda att gömma sig i, hade en signifikant lägre stressnivå
än kontrollgruppen som inte hade en låda (Vinke *et al.*, 2014). Detta mättes med metoden cat-
stress-score, som förenklat beskrivet är en sjugradig skala baserad på kattens kroppshållning
och aktivitet (Kessler & Turner, 1997). Med den informationen kan man anta att en katt som
får en snabb intramuskulär injektion i sin mörka bur troligtvis upplever mindre stress än den
katten som först välts över till en klämbur, alternativt paketeras in i en handduk och blir fast-
hållen. En liknande studie över stressnivån vid olika sätt att hantera katterna i kliniksamman-
hang hade varit intressant för framtida forskning.

Att döma av svarsresultaten i intervjustudien råder det delade uppfattningar om huruvida av-
livning av en frisk förvildad individ är etiskt riktigt eller inte. Scott *et al.* (2002) konstaterar
att avlivning som metod för att stoppa samhällsproblemet inte är effektivt. Natoli *et al.* (2006)
föreslog i en italiensk TNR-studie, att det istället krävs ökat förebyggande arbete mot hemlös-
het av tamkatter.

6.2 Förebyggande åtgärder mot ökning av förvildade kattpopulationer

Två av intervjurespondenterna menade att åldersrekommendationerna för kastrering hellre bör
sättas lågt för samtliga katter, just med hänsyn till samhällsproblemet. Om tamkatter kastreras
tidigt, slipper kattägare i större utsträckning så kallade problembeteende som leder till att kat-
ten överges, t.ex. att hankatter kissar inomhus. De menade också att honkatter kan hinna få 1-
2 kullar innan de kastreras. De ansåg att djurhälsopersonalen hade ett ansvar i informationen
till kattägare eftersom kliniken är ett viktigt forum för kommunikation.

Svenska veterinärförbundet (2015) uppger på sin hemsida att de från och med januari 2015
sänker rekommendationerna för kastrering från sex månaders ålder till fyra. De menar att stu-
dier har visat att det inte finns skadliga effekter av att kastrera katter av båda könen innan sex
månaders ålder, och bekräftar därmed de två respondenternas påstående om att det är en viktig
åtgärd för att förbygga förekomsten av hemlösa katter.

6.3 Patient och personalsäkerhet

När det gäller personalens säkerhet uppgav de fyra som arbetade på större klinik/sjukhus, att det är upp till varje person att avgöra om situationen är farlig eller inte. Detta gäller yrket generellt. En person påpekade också att varje person gör en riskbedömning med varje patient, och att felbedömningar alltid kan göras. Enligt Peterson (2006) bör en förvildad katt dock inte hanteras så länge den är vaken, utan alltid sederas först.

6.4 Återhämtning efter kastration

Det är anmärkningsvärt att fyra av fem kliniker uppgav att dessa patienter hanteras på samma sätt som tamkatter efter anestesi. En av de fyra uttryckte att förvildade katter eventuellt mår sämre vid uppvaket på grund av den preoperativa stressen, men att det var svårt att veta eftersom katterna skickas hem innan de är helt återställda. Tre av de fem intervjuade personerna nämnde ingenting om att patienternas stress skulle kunna ha en negativ effekt på anestesen. Enligt Peterson (2006) är NSAID- preparat (Non-steroid anti-inflammatory drug) olämpliga på grund av dessa patienters okända sjukdomshistoria och status. Fyra uppgav dock att Metacam® var den vanligaste postoperativa smärtlindringen.

Frågan om vilka suturer som används vid honkattskastrering uppkom med hänsyn till bakgrundsmaterialets litteratur i ämnet. Suturer som behöver tas bort anses inte lämpliga att använda på ferala katter, eftersom det då innebär ett nytt infångande (Peterson, 2006).

En person uppgav dock att denne varit med om att stålsuturer använts på dessa patienter, med syftet att ingreppet senare ska kunna identifieras.

6.5 Val av klinik

För att kunna uppnå en för katten och personalen säker och lugn hantering, bör personalen vara pålästa i förvildade katters beteende samt vara införstådda med den djupa problematiken som hemlösa katters välfärd är (Peterson 2006). Efter att ha intervjuat fem personer, är slutsatsen att samma personer som saknar kunskap om förvildade katters beteende, av den anledningen utsätter katterna för extrem stress. Avlivning framför livet i fångenskap rättfärdigas sedan av de personer, med hänsyn till den extrema stressen som förvildade katter i fångenskap utsätts för.

De kliniker som inte såg så många av dessa patienter, var också de som tydligast saknade kunskap i ämnet. Enligt tillfrågade kattorganisationer är den enda anledningen till att de inte vänder sig till större djursjukhus, bristande kunskap om patientgruppen hos personalen. Två av de intervjuade trodde däremot att det kunde vara en kostnadsfråga, i kombination med det höga tempot på djursjukhusen.

7. METOD OCH MATERIALDISKUSSION

7.1 Val av metod

En strukturerad intervju kan liknas vid enkätstudie. Skillnaden är att det är intervjuaren som skriver ner svaren och inte respondenten själv. Den strukturerade intervjun består av fasta frågor som är förbestämda som ett manus. Den som intervjuar försöker också i möjligast mån att uppträda likadant vid samtliga intervjuer.

En kvalitativ intervju är i stort sett motsatsen till den strukturerade. Det saknas manus eller förbestämt frågeformulär, och försiggår mer som ett samtal mellan den som intervjuas och respondenten (Yin, 2013). Halvstrukturerade intervjuer användes för intervjustudien, då följdfrågorna varierade något beroende på vilka svar som uppgavs. Med hänsyn till syftet att kartlägga kunskapen om ferala katter hos djurhälsopersonalen i Sverige, kan det diskuteras om en större enkätstudie hade varit en bättre metod för att få en mer representativ överblick. När en enkätundersökning genomförs, är det lättare att genom statistiska program räkna ut hur stor svarsfrekvens som är nödvändig för att få ett representativt resultat. I en kvalitativ undersökning, såsom denna, är en sådan bedömning svårare (Denscombe, 2009). Orsaken till valet att genomföra en kvalitativ studie, berodde på förväntade svårigheter att nå en tillräckligt hög svarsfrekvens på en enkätstudie, eftersom frågorna var relativt många och krävde en del förklaringar.

7.2 Validitet

Enligt Yin (2013) är det nödvändigt att vara väl förtrogen med ämnet för att kunna genomföra bra intervjuer och ställa relevanta frågor. Samtliga intervjuer genomfördes därför efter insamlingen av bakgrundsmaterialet, för en ökad kännedom om tidigare forskning i ämnet vid utförandet. Pilotintervjuer genomfördes därefter med två utomstående personer som arbetar med förvildade katter och är insatta i den amerikanska forskningen, för att kunna ringa in problemområdena.

Denscombe (2009) beskriver möjligheten att kontrollera respondenters svar med andra källor, för att försäkra sig om trovärdigheten i svaren. I detta fall hade en kontrollperson från samma klinik kunnat utses, för att utreda om respondentens svar är representativa för kliniken.

Trovärdighet mellan intervjusvar och resultatredovisning kan också delvis uppnås genom att någon utomstående kontrollerar jämförelsen mellan transkriberade intervjuer och det sammanfattade resultatet, vilket har gjorts. Frågeställningen som baseras på vissa grundfrågor under de tre huvudrubrikerna; *Ferala katter i kliniksammanhang, hantering/behandling, säkerhet*, bygger på bakgrundsmaterialet och ligger som bilaga.

7.3 Urval

Valet av respondenter visade sig också vara något problematiskt eftersom de hade olika behörighet och av den anledningen olika arbetsuppgifter.

Till en framtida studie hade det varit önskvärt att begränsa djurhälsopersonalen till enbart djursjukskötare och enbart samma typ av klinik.

7.4 Källkritik

Till bakgrundsmaterialet eftersträvades användandet av primärkällor, men även ett antal reviewartiklar har också använts. Den populärvetenskapliga artikeln ”Caring for the feral cat in the clinic” utnyttjades på grund av den bristande forskningen inom ämnet omvårdnad av ferala katter. Eftersom den utgick från en forskare som förekommer i ett antal vetenskapliga studier bedömdes denna som trovärdig. Vetenskapliga studier över förvildade katters stress på kliniken, och med vilka metoder den går att begränsa, hade istället varit att föredra för en sällsynt undersökning. Litteraturen som använts utgår till stor del från TNR-projekt, med syftet

att släppa tillbaka katterna i en koloni. Då denna metod inte utövas i samma utsträckning i Sverige, blir jämförelsen mellan litteraturen och intervjustvaren i vissa sammanhang bristande.

7.5 Vidare forskning

Studien är för liten för att kunna dra några slutsatser om kunskaperna på klinikerna. För framtida forskning vore en större enkätstudie intressant, baserad på enbart en yrkesgrupp och samma typ av klinik. Varje land har sin egen problematik med ferala katter. Då bakgrundsmaterialet till stor del består av utländsk litteratur, kan det uppstå svårigheter vid jämförandet med svenska rutiner. Därför hade svenska studier om ferala katter på kliniken varit ett intressant steg till ökad medvetenhet hos djurhälsopersonalen i Sverige. Med hjälp av metoden cat-stress-score som har tillämpats i andra studier, har katters stress utvärderats (Kessler & Turner, 1997). En studie med samma metod hade varit önskvärd att genomföra i klinikmiljö, till exempel för att jämföra stressen hos förvildade katter som sederas direkt i sin bur, med andra i resultatet beskrivna administreringssätt.

På den amerikanska organisationen Alley Cat Allies hemsida [2015-04-20] finns ett protokoll med illustrerade bilder och tips på hur bedömningen om en katt är feral eller bara rädd kan göras. Ett sådant protokoll vore av intresse att utvärdera vetenskapligt, då många katter avlivas med anledning av att de upplevs förvildade. Om en validerad metod funnits för att skilja dessa åt, hade eventuellt många liv kunnat räddas.

8. KONKLUSION

Endast en av fem intervjuade personer var väl insatt i ämnet, och uppgav att det fanns rutiner för att hantera och behandla förvildade katter på kliniken. Samma person uppgav att det fanns bra rutiner för behandlingen, såsom särskilt anestesiprotokoll. Kliniken hade dessutom fällor att låna ut och var involverad i ett samarbete med kunden redan innan tidsbokning.

En person menade att dennes arbetsplats i stort sett hade rutin på tillvägagångssättet med dessa patienter. Dessa rutiner motsvarade dock inte den vetenskapliga litteraturen som ligger till grund för arbetet. De resterande tre intervjuade personerna uppgav att det inte fanns några klara rutiner för dessa katter, utan improviserade från fall till fall.

Resultatet av intervjustudien tyder på att det krävs både utbildning av personal, samt bättre rutiner på de större klinikerna/djursjukhusen om de ska ta emot förvildade patienter. Detta för att kunna upprätthålla en stressfri och säker vård för både patient och personal. För att få en mer representativ överblick över svenska djursjukhus, krävs dock en större studie baserad på fler respondenter.

9. TACK

Jag vill tacka min handledare Lotta Gustafsson som alltid besvarade mina frågor snabbt, var ett stort stöd samt troligtvis lade ner fler timmar än vad som förväntades. Erik Hurst har bidragit med fantastiska bilder till omslaget och min muntliga presentation, Pernilla Hesslind hjälpte mig med den engelska sammanfattningen, och två anonyma kattentusiaster ställde upp med pilotintervjuer. Min kritiska vän Karin Molin har varit en klippa, ett fantastiskt bollplank

och ett underbart stöd när det har varit motvind. Sist men inte minst, tack till de fem respondenter som ställde upp med sin tid för mina intervjuer, ni var till stor hjälp!

10. REFERENSER

Alley Cat Allies. 2015. <http://www.alleycat.org/StrayorFeral>. [2015-04-20].

Bradshaw, J. W. S., Horsfield, G. F., Allen, J. A. & Robinson, I. H. 1999. Feral cats: their role in the population dynamics of *Felis catus*. *Applied Animal Behaviour Science*. 65. 273–283.

Cistola, M.A., Golder, J.F., Centonze, A.L., McKay, W.L & Levy, K.J. 2002. Anesthetic and physiologic effects of tiletamine, zolazepam, ketamine, and xylazine combination (TKX) in feral cats undergoing surgical sterilization. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 6. 297-303

Denscombe. M. 2009. *Forskningshandboken; för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. Uppl. Studentlitteratur

Foley, P., Foley, J.E., Levy, J.K & Paik, T. 2005. Analysis of the impact of trap-neuter-return programs on populations of feral cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 227. 11

Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2008:69) om slakt och annan avlivning av djur, saknr. L22

Göteborgs katthjälp. 2011. <http://goteborgskatthjalp.blogspot.se/2011/01/lansstyrelsens-asikt-om-tnr-tvingar-de.html> [2015-03-20].

Harrison, A.K., Robertson, A.S., Levy, K.J & Isaza, M.N. 2011. Evaluation of medetomidine, ketamine and buprenorphine for neutering feral cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 13. 896-902

Hildreth, A.M., Vantassel, S.M & Hygnstrom, S.E. 2010. Feral Cats and Their Management. *University of Nebraska*.

Howe, H. L. 2006. Surgical methods of contraception and sterilization. *Theriogenology*. 66, 500-509.

Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:77) om slakt och annan avlivning av djur, saknr L 22.

Jordbruksverket. 2013. Förteckning över rabiesfria länder. <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/resorochtransporter/hundarkatterochillrar/hundarkatterochillrarinform/hundvalparkattungarochillervalparinforsel/rabiesfrialander.4.6f9b86741329df6fab480001322.html> [2015-02-28].

Jordbruksverket. U.å. *Vägledning för dig som arbetar inom djurhälsopersonalen* [Broschyr]. http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_ovrigt/ovr210.pdf [2015-03-02].

Kessler, M.R. & Turner, D.C. 1997. Stress and adaptation of cats (*FELIS SILVESTRIS* CATUS) housed singly, in pairs and in groups in boarding catteries. *Animal welfare*. 6. 243-254.

Lee, I.T., Levy, J.K., Gorman, S.P., Crawford, C & Slater, M.R. 2002. Prevalence of feline leukemia virus infection and serum antibodies against feline immunodeficiency virus in un-owned free-roaming cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 220. 5.

Levy, J.K., Isaza, N.M & Scott, K.C. 2014. Effect of high-impact targeted trap-neuter-return and adoption of community cats on cat intake to a shelter. *The veterinary journal*. 201. 269-274.

Levy, K.J., Gale, W.D. & Gale, A.L. 2003. Evaluation of the effect of a long-term trap-neuter-return and adoption program on a free-roaming cat population. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 222 1. 42-46

Litster, A. 2014. Operation Catnip: Working together to reduce free-roaming cat populations ethically and effectively. *The veterinary journal*. 201. 239-240.

Looney, A., Bohling, W.M., Bushby, A.P., Howe, M.L., Griffin, B., Levy, K.J., Eddlestone, M.S., Weedon, R.J., Appel, D.L., Rigdon-Brestle, Y.K., Fergusson, J.N., Sweeney, J.D., Tyson, A.K., Voors, H.A., White, C.S., Wilford, L.C., Farrell, A.K., Jefferson, P.E., Moyer, R.M., Newsbury, P.S., Saxton, A.M & Scarlett, M.J. 2008. The Association of Shelter Veterinarians veterinary medical care guidelines for spay-neuter programs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 233. 1. 74-86

Länsstyrelsen i Västmanlands län. 2013. Kattprojekt; Kampanj för kastrering av katter.

McCune, S. 1995. The impact of paternity and early socialisation on the development of cats' behaviour to people and novel objects. *Applied Animal Behaviour Science*. 45. 109-124.

Mendes-de-Almeida, F., Remy, L.G., Gershony, C.L., Rodrigues, P.D., Chame, M & Labarthe, V.N. 2011. Reduction of feral cat (*Felis catus* Linnaeus 1758) colony size following hysterectomy of adult female cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 13. 436-440

Natoli, E., Maragliano, L., Faini, A., Bonanni, R., Cafazzo, S & Fantini, C. 2006. Management of feral domestic cats in the urban environment of Rome (Italy). *Preventive veterinary medicine*. 7. 180-185

Nutter, B.F., Levine, F.J & Stoskopf, K.M. 2004. Reproductive capacity of free-roaming domestic cats and kitten survival rate. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 225. 9. 1399-1402

Peterson, N. 2006. Caring for the feral cat in the clinic. *Veterinary technician*. 498-505.

Robertson, A.S. 2008. A review of feral cat control. *Journal of feline medicine & surgery*. 10. 4. 366-375

Say, L., Devillard, S., Natoli, E & Pontier, D. 2002. The mating system of feral cats (*Felis catus* L.) in the sub-Antarctic environment. *Polar biology*. 25. 838-842.

Schmidt, P.M., Lopez, R.R & Collier B.A. 2007. Survival, fecundity and movements of free-roaming cats. *Journal of Wildlife Management*. 71. 3. 915-919.

Scott, K.C., Levy, J.K & Crawford, C. 2002. Characteristics of free-roaming cats evaluated in a trap-neuter-return program. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 221. 8. 1136-1138.

Scott, K.C., Levy, J.K., Gorman, S.P & Newell, S.M. 2002. Body Condition of Feral Cats and the Effect of Neutering. *Journal of applied animal welfare science*. 5. 3. 203-213.

Slater, M.R. 2004. Understanding issues and solutions for unowned, free-roaming cat populations. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 225. 9. 1350-1354.

Slater, M.R., Miller, K.A., Weiss, E., Makolinski, K.V & Weisbrot, L.A.M. 2010. A survey of the methods of used in shelter and rescue programs to identify feral and frightened pet cats. *Journal of Feline Medicine and Surgery*. 12. 592-600.

Statens offentliga utredningar (SOU 2011:75). Ny djurskyddslag.

Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS, 2008:5) om hållande av hund och katt, saknr. L 102.

Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2013:41) om operativa ingrepp samt skyldigheter för djurhållare och för personal inom djurens hälso- och sjukvård, saknr. D8, saknr. D41

Svenska veterinärförbundet. 2015.

<http://www.svf.se/en/Sallskapet/Smadjurssektionen/Normgruppen/Normer-av-medicinskaraktar/Rekommendationer-angaende-kastration-av-katt/> [2015-04-28].

Vinke, C.M., Godjijn, L.M & Van der Leij, W.J.R. 2014. Will a hiding box provide stress reduction for shelter cats? *Applied animal behaviour science*. 160. 86-93

Williams, L., Levy, J.K., Robertson, S.A., Cistola, M.A & Centonze L.A. 2002. Use of the anesthetic combination of tiletamine, zolazepam, ketamine, and xylazine for neutering. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 220. 10. 1491-1495

Yin, R.K. 2013. *Kvalitativ forskning från start till mål*. Studentlitteratur.

11. BILAGOR

Bilaga 1.

Ferala katter i kliniksammanhang

- 1. Kan du uppskatta hur stor patientgruppen är?**
- 2. Vilka är främst era kunder?**
- 3. Vad är det vanligaste syftet med ferala patienter på kliniken?**
- 4. När börjar er involvering i patienten?**
- 5. Vad har ni för åldersrekommendation för kastrering av hemlösa katter?**
- 6. Hur skiljer sig planeringen runt ferala patienter jämfört med tamkatter?**

Hantering och behandling av ferala katter

- 7. Hur administreras läkemedel till en feral katt?**
- 8. Vad använder ni för preparat till ferala katter?**
- 9. Vilka suturer används på ferala honkatter vid kastration?**
- 10. Hur ser återhämtningen ut för ferala katter efter kastration?**

Säkerhet

- 11. Har din klinik någon särskild policy när det gäller ferala katters och personalens säkerhet?**